

JÄRFÄLLA KOMMUN

Program för resultatförbättring i Järfällas förskolor och grundskolor 2016-2017

Revidering juni 2016

Kristofer Fagerström

Dnr: Bun 2016/157
April 2016

Innehåll

SAMMANFATTNING

1. BAKGRUND	2
2. SYFTE.....	2
3. METOD.....	3
4. NULÄGESBILD, RESULTAT.....	3
4.1. 2015-2016 års program för resultatförbättring	3
4.2. Punkter som inte längre behöver vara med i programmet.....	4
4.3. Punkter i 2016 års program	5
4.3.1. Systematiskt kvalitetsarbete	5
4.3.2. Inkluderande arbetssätt.....	6
4.3.3. Utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet	8
4.3.4. Digital kompetens.....	9
5. SLUTSATSER OCH FÖRSLAG	11

SAMMANFATTNING

Program för resultatförbättring ingår i nämndens och förvaltningens systematiska kvalitetsarbete, *Systematiskt kvalitetsarbete inom barn- och ungdomsförvaltningen*. Resultatförbättringsprogrammet kan betraktas som ett sätt att sammanfatta slutsatserna från de andra delarna av det systematiska kvalitetsarbetet.

Av diskussionerna i ärendet framgår det att det finns en önskan om att begränsa antalet punkter i programmet för 2016-2017. Några punkter tas därför bort från föregående års program. Följande punkter föreslås ingå i Program för resultatförbättring 2016-2017:

- systematiskt kvalitetsarbete
- inkluderande arbetssätt
- utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet
- digital kompetens

1. BAKGRUND

Program för resultatförbättring fastställdes i nämnden första gången våren 2009 och då beslutades också att programmet ska revideras årligen, efter att tidigare års resultat diskuterats och utvärderats. Det ursprungliga programmet innehöll en stor mängd frågor inom olika områden men efter revidering under åren 2010-2015 har antalet områden begränsats vartefter olika förbättringar genomförts. Metoderna för att arbeta med förbättringsområdena har också utvecklats.

Resultatförbättringsprogrammet ingår i nämndens och förvaltningens systematiska kvalitetsarbete, *Systematiskt kvalitetsarbete inom barn- och ungdomsförvaltningen*. Resultatförbättringsprogrammet kan betraktas som ett sätt att sammanfatta slutsatserna från de andra delarna av det systematiska kvalitetsarbetet. Dessa delar består av kvalitetsuppföljningar på kommunala för- och grundskolor, tillsyn av fristående förskolor, likabehandlingsarbete, samt resultatdata som samlas i det IT-baserade beslutsstödet – till exempel betyg, nationella prov, attitydsundersökningsdata, samt ekonomi- och personaldata. Styrande för samtliga ärenden är Barn- och ungdomsnämndens *Mål & budget* och det statliga uppdraget i skollag och läroplaner. Uppföljningen sker i enheternas och förvaltningens kvalitetsredovisningar (hädanefter benämnd måluppfyllelse- och analysrapport), och i verksamhetsberättelser/bokslut.

Program för resultatförbättring är avsett att fungera som styrdokument för den kommunala egenregiverksamheten. De kommunala för- och grundskolorna förväntas i sina verksamhetsplaner beskriva de åtgärder som behövs för att nå uppsatta mål. Ansvaret för att finna de arbetsmetoder som fungerar bäst på de olika för- och grundskolorna ligger hos enheterna själva, men stöd ska finnas i gemensamma diskussioner på förvaltningsnivå. Fristående verksamheter erbjuds att använda materialet efter eget önskemål.

2. SYFTE

Syftet med ärendet Program för resultatförbättring i Järfällas förskolor och skolor är att sammanfatta större utvecklingsområden, som rör ett flertal av för- och grundskolorna, där resultaten borde kunna vara bättre. Med resultat avses uppfyllelse av de mål som finns beskrivna i verksamheternas styrdokument – i första hand skollagen och läroplanerna samt de kommunala målen för för- och grundskola. Resultatförbätt-

ringsprogrammet kommer att användas som utgångspunkt i dialogerna med enheterna under kvalitetsuppföljningarna. Kvalitetsuppföljningar genomförs på samtliga kommunala enheter. De fristående förskolorna får sin återkoppling i samband med tillsynen, som också knyter an till resultatförbättringsprogrammet.

3. METOD

Framtagandet av Program för resultatförbättring bygger på material från många olika källor. Första året var diskussionerna för att identifiera förbättringsområden helt förutsättningslösa, medan revideringarna de därpå följande åren har utgått ifrån föregående års program, och alla olika kvalitetsrapporter som sammanställts.

I en årscykel finns enheternas måluppfyllelse- och analysrapporter, förvaltningens samlade måluppfyllelse- och analysrapport, kvalitetsuppföljningar och tillsynsbesök hos fristående förskolor och en sammanfattning av likabehandlingsarbetet som underlag för att bedöma vad som behöver tas med i Program för resultatförbättring. I detta års revidering har en diskussion förts med både kommunala och fristående förskolechefer och rektorer om det tidigare programmets innehåll och om förbättringsbehov. I samband med chefsträffar och andra möten finns också möjlighet att ge synpunkter på programmet i stort, att föreslå nya områden eller omprioriteringar.

4. NULÄGESBILD, RESULTAT

Barn- och ungdomsnämnden har högt ställda mål för Järfällas för- och grundskolor. Järfälla har också goda förutsättningar för sin verksamhet inom området. Statistiken visar på en något ojämn men svagt stigande trend för Järfällas grundskolor med avseende på meritvärdet i årskurs 9.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Meritvärde i åk. 9 totalt, genomsnitt	216	221	221	218	230 ¹	-
Effektivitetstal grundskola inkl. förskoleklass, ranking	124	63	52	124	85	51
Sammanvägt resultat i grundskolan, ranking	142	84	69	142	141	127

Sveriges kommuner och landsting, SKL, rankar i den senaste utgåvan av *Öppna jämförelser* Järfällas grundskolor på plats 127 av 290. Detta är en förbättring jämfört med föregående år. Meritvärdet på 229,8 (ovan avrundat till 230) ger Järfälla rank 48 i landet.

4.1. 2015-2016 års program för resultatförbättring

2015-2016 års program för resultatförbättring innehöll följande punkter:

1. Höga förväntningar på barn och elever
2. ”Tillsammans tar vi ansvar” – implementering av ”sociala kontraktet” (ansvarsfördelning mellan barn/elev, för- och grundskola och hem)
3. Systematiskt kvalitetsarbete

¹ Det genomsnittliga meritvärdet för läsåret 2014/15 bygger på 17 ämnen istället för 16 som tidigare har varit fallet.

4. Inkluderande arbetssätt
5. Mångfald och integration
6. Effektiva och lärande organisationer

4.2. Punkter som inte längre behöver vara med i programmet

I årets Program för resultatförbättring har strävan varit att begränsa antalet punkter. Förvaltningens erfarenhet är att det är bättre att låta enheterna arbeta fokuserat med ett fåtal förbättringsområden, snarare än att satsa på många olika områden. Noterbart är att även enheterna har framfört denna åsikt i arbetet inför resultatförbättringsprogrammet. Det ska också betonas att en begränsning i antalet centralt utvalda utvecklingsområden ger enheterna större utrymme att bedriva lokalt förbättringsarbete. Utvecklingsarbetet gynnas inte sällan av lokala initiativ där enheterna "äger arbetet". Vidare bör det påtalas att några av punkterna som stryks som egna punkter kan ses som beståndsdelar i andra existerande punkter. Utvecklingsarbetet i förskolor och skolor är inte sällan av integrerad karaktär, många områden går "in i varandra".

Val och prioriteringar behöver dock alltid göras. Väljer man att satsa tid, engagemang och personal inom ett område blir konsekvensen att en satsning inom ett annat område uteblir. Det ska därför betonas att valet av områden alltså ytterst handlar om prioriteringar – vilka områden bedöms som mest relevanta i förhållande till varandra, är frågan som alltid måste ställas.

Följande punkter stryks ur årets Program för resultatförbättring:

- höga förväntningar på barn och elever
- effektiva och lärande organisationer
- "tillsammans tar vi ansvar"
- mångfald och integration

Vad gäller *höga förväntningar på barn och elever* kan det konstateras att det idag finns en bred acceptans kring begreppet höga förväntningar och dess allmänna innebörd i bemärkelsen att barn och elever förhåller sig till ställda förväntningar. Även om det givetvis kvarstår arbete innan dess fulla potential är nådd, anser förvaltningen att utvecklingen har nått en nivå som gör att utvecklingsarbete kan bedrivas utan att det behöver vara en del av resultatförbättringsprogrammet. Viktiga delar av *effektiva och lärande organisationer* ryms inom ramen för andra områden. Ett exempel på detta är kollegialt lärande som utgör en central del i förskola och skola på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. "Tillsammans tar vi ansvar" är ett viktigt område för enheterna, men här upplevs det som att arbetet med inflytande, studiero och ansvarsfördelning pågår för fullt. Då aktivitetsnivån redan är hög inom området, bedöms vinsten med att ha kvar punkten i resultatförbättringsprogrammet som något begränsad. Inom området för *mångfald och integration* pågår ett digert arbete. Många för- och grundskolor arbetar med ett språkutvecklande arbetssätt, vilket är en framgångsfaktor i sammanhanget. För att ytterligare stärka integrationen i kommunen har en utredning som genomfördes våren 2015 gett förslag på ett centralt mottagande av

nyanlända. Detta kommer i framtiden förhoppningsvis leda till ett effektivare mottagande, vilket i slutändan kan förbättra integrationen ytterligare. Dessutom ska det poängteras att arbetet med mångfald och integration ingår i området för inkludering och inkluderande arbetssätt. Ett exempel på detta är arbetet med nyanlända. Det finns en tydlig strävan att inkludera alla nyanlända barn och elever som ingår i enheternas verksamheter.

4.3. Punkter i 2016 års program

4.3.1. Systematiskt kvalitetsarbete

Det systematiska kvalitetsarbetet har utvecklats på samtliga nivåer, om än i olika takt och utsträckning. Kvalitetsuppföljningarna bedöms ha bidragit till ett ökat fokus på arbetet och därutöver även tydliggjort var utvecklingspotential kvarstår. Såväl enheterna som den centrala förvaltningen bör fortsätta sitt arbete med att utveckla resultatanalysen. Vidare bör även fokus riktas mot att stärka kopplingen mellan verksamhetsplan och måluppfyllelse- och analysrapport.

För att stärka resultatanalysen på enhetsnivå kan flera olika delområden angripas för att nå utveckling. En viktig del är att stärka och utveckla systematiken i hur resultatuppföljningen går till på alla nivåer, från den enskilda eleven/barnet till gruppen, klassen och hela enheten. Finns en väl utvecklad systematik underlättas det som är kvalitetsarbetets kärna, analysen. Förvaltningen har till uppgift att stödja enheterna genom att ge resultatstöd och struktur i analysarbetet ("Måluppfyllelse- och analysrapporten"). Själva analysen ska dock utföras av enheterna själva då dessa har bäst kännedom om den lokala verksamheten. Detta är något som betonas i den nyligen publicerade rapporten "Rekommendationer och erfarenheter från huvudmännens expertråd för skolutveckling":

"[...] förändringsarbetet behöver utgå från analyser gjorde [sic!] av den enskilda förskolans/skolans aktuella situation och satsningen ska vara långsiktig. Det finns inte några enkla generella lösningar eller genvägar"².

Det bör alltså poängteras att drivkraften i ett lokalt utvecklingsarbete ska komma inifrån för att arbetet ska bli långsiktigt hållbart. Med detta fastslaget finns det dock vägledning att förhålla sig till i utvecklingen av det systematiska kvalitetsarbetet. Utöver Skolverkets skrift "Kvalitetsarbete i praktiken", som ger tips och råd på hur arbetet kan bedrivas, finns det antal goda exempel i Järfälla som förtjänar att lyftas fram. I kvalitetsuppföljningsrapporten för 2016 redogörs det för enheter som har valt olika strategier för att finna stöd i sitt arbete med systematiskt kvalitetsarbete. Några enheter har valt att utgå från teoretiska modeller, t ex Kolbs lärcykel eller Demings cykel, och andra enheter har valt att utveckla sitt kvalitetsarbete genom att studera och analysera tidigare elevresultat från exempelvis nationella prov. Ytterligare ett gott exempel som kan nämnas i sammanhanget är en förskolas arbete med så kallade Lotusdiagram. Arbetet ger enheten ett "skelett" som tydligt och strukturerat ger enheten möjligheten att följa och säkra arbetet utifrån läroplanens mål.

Utöver förskolorna och skolornas eget arbete med måluppfyllelse och analys bör även förvaltningens ansvar lyftas fram. Förvaltningen håller i skrivande stund på att utveckla en ny mall, Måluppfyllelse- och analysrapporten, som ska ersätta den tidi-

² Rekommendationer och erfarenheter från huvudmännens expertråd för skolutveckling, sid.2.

gare mallen. Förhoppningen är att mallen ska upplevas som mer analysvänlig än föregående års mallar. Därutöver kommer även den centrala förvaltningen under året utveckla nya former för att delge enheterna strukturerad resultatinformation.

Vad gäller kopplingen mellan verksamhetsplan och måluppfyllelse- och analysrapport är det, som tidigare har påtalats, viktigt att dessa dokument följs åt. Det som sägs i verksamhetsplanen ska senare kunna följas upp i måluppfyllelse- och analysrapporten som i sin tur ger underlag för nästa verksamhetsplan. I föregående års resultatförbättringsprogram uttalades en önskan om en förstärkt sammanlänkning mellan dokumenten, men eftersom förvaltningen bedömer att så inte har skett hos alla enheter, kvarstår ambitionen. I förlängningen kommer en tydlig koppling mellan dokumenten verka underlättande för arbetet som syftar till att stärka sambandet mellan det lokala och centrala utvecklingsarbetet.

Med ett väl utvecklat systematiskt kvalitetsarbete följer en rad positiva effekter. Genom att systematiskt följa upp resultatdata och kunskapsresultat förbättras möjligheterna till att göra en väl genomarbetad analys. Med en god analys som grund ges möjligheter att finna rätt förbättringsåtgärder vilket i slutändan ökar enhetens chanser att i framtiden uppnå bättre resultat och bättre kunskaper hos barn och elever.

4.3.2. Inkluderande arbetssätt

Generellt sett kan det sägas att en positiv utveckling har ägt rum vad gäller arbetet med inkludering inom verksamheterna för barn- och ungdomsförvaltningen. Det finns idag finns en ökad medvetenhet hos flertalet enheter om inkluderande arbetssätt. Ett exempel på detta är att enheterna idag inte sätter likhetstecken mellan elevers fysiska placering i en grupp och inkluderande arbetssätt. Det finns en förståelse för att inkluderande arbetssätt mer handlar om en anpassning utifrån elevens behov i kombination med betydelsen av det sociala samspelet. Kanske är det så att det ökade antalet FBK-elever (förberedelseklass elever) har verkat som en katalysator i frågan. Att lyckas ge nyanlända elever en god utbildning och en känsla av tillhörighet är en fråga som flera enheter har fått arbeta med under det gångna läsåret.

För förskolans del ska det framhållas att arbetet med inkluderande arbetssätt har en stark ställning. Av tradition har skolformen länge utgått från ett inkluderande synsätt. Det ingår som en naturlig del i förskolans arbete att inkludera alla barn i olika gruppverksamheter oavsett funktionsförmåga. Riktas blicken mot grundskolan kan det, som ovan nämns, konstateras att en positiv utveckling ägt rum. Det finns dock fortsatt stor potential att utveckla arbetet med inkludering och inkluderande arbetssätt i skolan. Det är viktigt att poängtera att arbetet med inkludering omfattar alla olika elever, alltifrån nyanlända elever med liten eller ingen skolbakgrund till särbegåvade elever som kan behöva större utmaningar i sin skolgång. Utöver en generell utvecklingspotential som finns hos samtliga enheter är det viktigt att framhålla att arbetssättet inte bara kräver praktisk kunskap, utan även kunskap om hur verksamhetens lokaler kan utnyttjas, eftersom inkludering inte självklart behöver innebära att alla elever deltar i ordinarie undervisningsgrupper. Goda exempel från andra verksamheter kan ge vägledning i arbetet, men viktigt är också att ett förvaltningsgemensamt stöd kommer enheterna till del. För framtiden är det därför extra viktigt att barn- och ungdomsförvaltningen i sitt arbete med lokalkapaciteter tar med perspektivet om inkludering. Det kan exempelvis handla om att skapa två mindre rum av ett större, för att på så vis förbättra möjligheterna till ett flexibelt arbetssätt. Att kunna utnyttja loka-

lerna flexibelt, anses vara en förutsättning för att lyckas med det inkluderande arbetssättet.

Noterbart i arbetet med inkludering är att ett extra stort ansvar vilar på chefs- och ledningsnivå. På chefsnivå har det därför sedan 2015 bedrivits ett arbete med att ta fram en gemensam plattform i frågan. Plattformens namn, ”Avsikt med arbetet för inkluderande lärmiljöer i Järfällas förskolor och skolor”, syftar till att stärka ledarskapet, ta fram en gemensam vision och att ge alla barn och elever rätt till en meningsfull utbildning och möjligheter för delaktighet. I maj planeras den färdiga plattformen antas av cheferna.

Järfälla barn- och elevhälsa (JBE), som arbetar konsultativt gentemot för- och grundskolorna, är fortsatt viktig i inkluderingsarbetet. JBE har hållit i fortbildningar om inkluderande arbetssätt, vilket har bidragit till att höja den allmänna kompetensnivån. JBE har även bidragit med handledning till enheter som har efterfrågat detta. Det är dock viktigt att enheterna framöver kontinuerligt arbetar med kompetenshöjande åtgärder inom området inkludering. Det behöver inte nödvändigtvis handla om kurser eller föreläsningar, utan det kan också handla om ett ökat fokus på kollegialt lärande i enheterna. Genom att sprida kunskaperna inom och mellan verksamheterna höjs den allmänna kompetensnivån ytterligare. I detta sammanhang är det viktigt att inte glömma bort fritidshemmets roll och att fritidshemspersonalen också behöver kompetensutveckling och handledning inom området för inkludering och inkluderande arbetssätt.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att inkludering har en rad positiva effekter. En god inkludering förväntas leda till att alla barn och elever får känslan av att ingå i ett socialt sammanhang där varje barn och elevs lärande främjas. Vidare förväntas även inkludering leda till en likvärdig miljö vad gäller tillgänglighet på alla plan. Beträffande begreppen *tillgänglighet* och *tillgänglig lärmiljö* kan det konstateras att dessa begrepp har blivit vanligt förekommande i diskussionen som handlar om inkludering. Specialpedagogiska skolmyndigheten definierar begreppen med följande ord:

Med tillgänglighet avses ett begrepp som beskriver hur väl en organisation, verksamhet, lokal eller plats fungerar för barn och elever oavsett funktionsförmåga. Tillgänglighet är de förutsättningar som krävs för att alla barn och elever ska kunna vara delaktiga i en inkluderande skolverksamhet. Att utveckla sin verksamhets tillgänglighet innebär att anpassa den pedagogiska, den fysiska och den sociala miljön i relation till barns och elevers lärande. [...] Lärmiljön ska vara utformad så att alla barn, elever och studerande kan inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Det är givetvis alltid viktigt att använda det eller de begrepp som dels beskriver ett fenomen bäst, dels har störst spridning och acceptans i en viss kontext. Då termen inkludering är den term som har använts inom Järfälla kommuns verksamheter, kvarstår den som begrepp i resultatförbättringsprogrammet. Barn- och ungdomsförvaltningen vinnlägger sig dock om att noggrant bevaka Skolverket och andra myndigheters begreppsanvändning, så att förvaltningen även fortsättningsvis bidrar till att sprida den mest aktuella och korrekta terminologin i frågan.

4.3.3. Utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Att undervisningen i för- och grundskola ska ha en grund i akademisk kunskap fastslås i skollagen: ”Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet”. För att klargöra innebörden av vetenskap kan Skolverkets skrift *Forskning för klassrummet* ge vägledning. Här slås det fast att vetenskap ytterst handlar om att systematiskt utforska tillvaron i syfte att skapa förståelse och ge perspektiv på densamma. För att lyckas med detta bör det finnas en strävan efter att kritiskt granska och sätta olika faktakunskaper i ett sammanhang. Att våga problematisera och ge utrymme för diskussioner, som kan öppna nya synsätt är exempel på ett förhållningsätt som rymmer väl med den vetenskapliga grunden.

Beprövad erfarenhet är inte samma sak som vetenskaplig grund, även om begreppen ibland sammanblandas. Beprövad erfarenhet kräver till skillnad från vetenskap ingen förankring i olika teorier. Dessutom skiljer sig de metodologiska kraven för kunskap som klassificeras som vetenskap och beprövad erfarenhet. Även om kraven generellt sett är hårdare för vetenskap än beprövad erfarenhet, kan dock inte beprövad erfarenhet sägas vara en lättvunnen kunskap. Beprövad erfarenhet kräver att kunskapen är systematiskt prövad, dokumenterad och genererad under en längre tidsperiod. Den genererade kunskapen får inte heller vara personlig, utan ska vara delad av många andra, allra helst i ett kollegium.

Om första steget till en utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet är att förstå begreppens innebörd, bör man fråga sig hur arbetet kan tas vidare – hur kan begreppen förstås, användas och översättas i praktiken i den dagliga pedagogiska verksamheten? Svaret är att vetenskap och beprövad erfarenhet inte erbjuder en enskild specifik metod, ett färdigt recept, som fungerar i alla sammanhang. Däremot kan vetenskap och beprövad erfarenhet fungera som referenspunkter med vars hjälp man kan reflektera över sin pedagogiska verksamhet. En lärare som känner osäkerhet inför en viss situation, till exempel en elev eller ett barn med inlärningssvårigheter, bör därför använda vetenskap och beprövad erfarenhet för att i första hand prova den/de undervisningsmetod/er som det finns bevis för *kan* fungera. I syfte att nå rätt slutsatser och finna rätt undervisningsmetod är det givetvis viktigt att den enskilda lärare aktivt söker kunskap om vilka metoder som har stöd i vetenskap och beprövad erfarenhet. Det är dock lika viktigt att förskolechefen och rektorn optimerar en enhets organisation så att ett kollegialt lärande kan underlättas och utvecklas. Den beprövade erfarenheten förutsätter, som ovan nämns, kollegialitet.

Ett begrepp som hänger ihop med vetenskap och beprövad erfarenhet är ”evidensbaserad praktik”. Begreppet syftar på de beslut som löpande tas i förskolan och skolans vardag av lärare och som grundar sig på evidensbaserade metoder, vilket är ett samlingsbegrepp för insatser som lärare eller socialarbetare rekommenderas använda i sin vardag. För att ge en bild av vad som kan utgöra evidensbaserad praktik nämner Skolverket bland annat formativ bedömning. Detta gör man med stöd av såväl forskare som OECD som anser att effekterna av återkoppling, frågor, kamrat- och självbedömning är mycket påtagliga inom utbildningsområdet. Kollegialt lärande är en annan form av evidensbaserad praktik som finner stöd i forskning. Till skillnad från annan form av kompetensutveckling, exempelvis enskilda föreläsningar, anses kollegialt lärande ha stor chans att ge varaktiga avtryck i verksamheten.

Ett annat sätt att stärka arbetet med vetenskap och beprövad erfarenhet i för- och grundskola är att utveckla det lokala systematiska kvalitetsarbetet. Flera teoretiska modeller som ofta används inom systematiskt kvalitetsarbete har vetenskaplig förankring. Det systematiska sättet att kartlägga, planera, genomföra och utvärdera går inte sällan hand i hand med hur beprövad erfarenhet genereras. Det kan alltså fastslås att ett väl utvecklat systematiskt kvalitetsarbete dels kan generera beprövad erfarenhet, dels kan användas som ett verktyg för att använda sig av vetenskapliga metoder. Även om systematiskt kvalitetsarbete inte är den enda delen av begreppet ”förskola och skola på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet”, kan det likväl ses som en viktig delkomponent i arbetet.

Vidare bör även forskningsaspekten inom området beröras. För att fullt uppnå målet om vetenskaplighet i för- och grundskola ska det finnas lärare, rektorer/förskolechefer eller förvaltningstjänstemän med vetenskaplig skolning. Med detta avses inte individer som har fördjupad ämneskompetens, utan individer som genomgår eller har genomgått en forskarutbildning. I utbildningen ges en avancerad intellektuell träning i kritiskt tänkande, analys och systematik. Rätt utnyttjade kan dessa kompetenser ge förskolor och skolor en tydlig vägledning i hur det övergripande arbetet med vetenskap och beprövad erfarenhet kan bedrivas. Dessutom kan den forskande individen bidra till att aktivt sprida de mest aktuella forskningsrönen inom en viss verksamhet.

Slutligen bör det framhållas att utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet har ett övergripande mål - arbetet förväntas ge effekt i form av förbättrade resultat i för- och grundskola. Vägen till bättre resultat är inte alltid okomplicerad, men med hjälp av insikter om vetenskap och beprövad erfarenhet ökar chanserna att finna lösningar som ger ett bra utgångsläge till resultatförbättring.

4.3.4. Digital kompetens

Det viktigaste skälet till att satsa på digitalisering i förskolan och skolan är att förbereda barn och elever på ett alltmer digitaliserat samhälle. Världsekonomin spås i framtiden bli alltmer digitaliserad och kunskapsintensiv. Traditionella jobb och branscher ersätts av nya kunskapsintensiva arbeten. Digitaliseringen påverkar dock inte bara arbetsmarknadens struktur, utan även samhällsutvecklingen i stort. Den allmänna samhällsdebatten förs i allt större utsträckning på digitala forum, konsumtionen av offentliga och privata tjänster blir alltmer digitaliserad, och automatiseringen av vardagliga hjälpmedel tilltar. Kort sagt, digitaliseringen medför en hel del förändringar och ställer höga krav på individens förmåga att hantera dessa.

I syfte att möta de utmaningar som ett digitaliserat samhälle innebär, lämnade Skolverket i april ett förslag på en nationell strategi för skolans digitalisering till regeringen. Strategin omfattar samtliga skolformer - allt från förskola och förskoleklass till fritidshem och grundskola. Den nationella strategin innefattar fyra områden – kompetensutveckling, likvärdig tillgång till digitala verktyg, undervisning och administration samt forskning och uppföljning av strategin – och har som vision att *alla barn och elever ska utveckla en adekvat digital kompetens* senast år 2022. I visionen ingår även att ” Skolväsendet präglas av att digitaliseringens möjligheter tas tillvara

så att de digitala verktygen och resurserna bidrar till att resultaten förbättras och verksamheten effektiviseras.”³

För att visionen ska nås behöver man satsa på lärares kompetensutveckling inom området. Att det finns ett uppdämt behov av kompetensutveckling, framgår bland annat av Skolverkets IT-uppföljning från 2015– två tredjedelar av personalen i förskolan anser sig ha behov av kompetensutveckling kring att använda IT som pedagogisk verktyg. Förskolelärare behöver digital kompetens inom olika områden, alltifrån det vardagliga pedagogiska arbetet med barnen till arbetet med dokumentation och administration. För lärare i skolan handlar den digitala kompetensen om att utveckla undervisningen och att avgöra när digitala verktyg kan underlätta för elevernas lärande. En utmaning består i att skapa ett klassrumsklimat som gör att teknikens möjligheter tillvaratas samtidigt som riskerna med felaktig användning av tekniken minimeras. En annan viktig del för lärarna är att utveckla en kompetens för att hantera verktyg för uppföljning och analys av elevresultat. Det för området centrala begreppet, ”Learning analytics”, innefattar lärares förmåga att via digital data analysera och utvärdera elevers kunskapsutveckling. För att kompetensutvecklingen ska komma till stånd tillkommer det förskolechefer, rektorer och förvaltning ett extra ansvar. Utöver att avsätta resurser kan även organisatoriska förutsättningar behöva optimeras så att kompetensutvecklingen ges bästa möjliga förutsättningar.

Medierådets undersökningar visar att tillgången till digitala verktyg och användningen av dem skiljer sig när det gäller elevernas kön och deras socioekonomiska bakgrund. Då skolan har en kompensatorisk roll blir det viktigt att man ger alla elever likvärdiga förutsättningar för att tillägna sig digital kompetens. I detta uppdrag ingår givetvis även att säkerställa att tillgången till digitala verktyg är jämnt fördelad. Även om en god tillgång till digitala verktyg är viktigt i hela utbildningskedjan, från förskolan till slutet av grundskolan, bör det poängteras att åldern spelar en viss roll. I förskolan ska de digitala verktygen användas i den pedagogiska verksamheten när så är lämpligt. I grundskolans senare år läggs ett större ansvar på den enskilda eleven då mängden hemuppgifter tenderar att växa i takt med stigande ålder. I vissa fall bygger läxor och hemuppgifter på tillgång till digitala verktyg. Av detta skäl föreslår Skolverket att alla elever i grundskolan ska ha tillgång till ett eget digitalt verktyg inom tre år.

För att undervisningen ska kunna tillvarata digitaliseringens möjligheter krävs inte bara tillgång till digitala verktyg, utan också tillgång till digitala miljöer som är anpassade efter skolans förutsättningar. Skolan behöver administrativa system som förenklar och effektiviserar vardagen. Enligt Skolverkets analys av skolans administration tycks det dock vara så att många upplever att digitalt stöd inte alltid underlättar i vardagen. Detta kan bero på att systemen inte är tillräckligt användarvänliga, eller på att digitaliseringen tydliggör processer som tidigare inte har varit systematiserade eller synliga. Då många digitala plattformar ska vara tillgängliga för både elever och vårdnadshavare ställer detta krav på skolorna att kunna leverera data som är både lätthanterliga och lättförståeliga. I syfte att stödja skolor i detta arbete faller ett stort ansvar på barn- och ungdomsförvaltningen. Förvaltningens uppgift består bland i annat i att hjälpa och stödja enheterna i de administrativa systemens funktioner, att säkerställa dess drift och att tillsammans med enheterna ständigt driva på för effekti-

³ Nationella strategier för skolans digitalisering, <http://www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/itiskolan/nationell-strategi>

visering och förbättring av systemen. Här åligger det självfallet förvaltningen att föra en dialog med enheterna – i den mån det går är strävan alltid att tillmötesgå enheternas synpunkter på förbättring och utveckling av systemen.

Sammanfattningsvis bör det poängteras att arbetet med digital kompetens ska leda till att de mål som fastslås i läroplanerna blir uppfyllda. I Skolverkets remissversion av förändringsförslag i läroplanen för grundskolan står det att ”eleverna ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att använda digital teknik. De ska ges möjlighet att utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att se möjligheter och förstå risker samt kunna värdera information. [...] Utbildningen ska därigenom ge eleverna förutsättningar att utveckla digital kompetens”.⁴

5. SLUTSATSER OCH FÖRSLAG

Av diskussionerna med enheterna framgår det att det finns en önskan om att begränsa antalet punkter i årets resultatförbättringsprogram. Efter att de mest prioriterade områden har identifierats föreslås följande punkter ingå i *Program för resultatförbättring 2016-2017*.

- systematiskt kvalitetsarbete
- inkluderande arbetssätt
- utbildning på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet
- digital kompetens

⁴http://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.249517!/Menu/article/attachment/160420_Lgr%2011_remiss.pdf, sid 3.